סדר ט"ו בשבט

מקור ט"ו בשבט- ראש השנה לאילנות, הוא בדברי חז"ל במסכת ראש השנה. תאריך זה מציין את תחילתה של השנה החקלאית הטבעית של האילן ומשמש כתאריך ציון לצורך יישום דינים והלכות הקשורים בפרי העץ.
יש המשערים כי כבר בתקופת המשנה הפך יום זה לחג ויש המאחרים זאת עד למאה ה-16 לספירה, בה אנו מוצאים לראשונה עדויות היסטוריות לציון מועד זה על ידי מקובלי צפת.

ישנם מספר מנהגים ליום זה, הרווח והנפוץ ביותר קשור באכילתם של פירות ביום זה. בשנות הגלות היה באכילת הפירות זכר וגעגוע לארץ ישראל ולקשר אליה. מנהג זה התפשט לאורך הדורות בכל קהילות הגולה.
מנהג הנטיעות, זכה לעדנה בעיקר מאז הקמתה של התנועה הציונית והחברות המיישבות והפך בעידן הנוכחי לאחד מהמנהגים הפופולריים של ט"ו בשבט.

שורשיו של מנהג סדר ט"ו בשבט נעוצים במאה ה-16, עם עלייתם של המקובלים יוצאי ספרד ופורטוגל לארץ ישראל, שגם היו אלה שקבעו את ט"ו בשבט כמועד בפני עצמו בלוח השנה העברי. מנהג סדר ט"ו בשבט מיוחס למקובל הידוע האר"י, ר' יצחק לוריא אשכנזי, שחי בצפת. האר"י הקדוש, תיקן סדר שכונה "תיקון ט"ו בשבט" וכלל בעיקר אכילת פירות ואמירת פסוקים, שירות ותשבחות בשבחה של ארץ ישראל.

בימים אלה, עת לוחמינו נלחמים על ארצנו, בה נפלו ונרצחו אחינו ואחיותינו על אדמת ארץ ישראל הקדושה, מורגשת המשמעות של עם ישראל בארץ ישראל והחקלאות הישראלית.

בדפים הבאים תוכלו למצוא הצעה לסדר ט"ו בשבט לפי שבעת המינים בהם התברכה ארצנו, בשילוב קטעי לימוד, שירה ומשחק. אתם מוזמנים להדפיס עותקים של הסדר עבור כל משתתפי הסעודה, לערוך את השולחן עם כמה שיותר מינים ופירות ולשלב גם את הנופך שלכם.

את סדר האכילה מקיימים לפי סדר הקרבה למילה ארץ בפסוק זה:

"ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון, ארץ זית שמן ודבש"

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

חיטה

מצה, עוגיות, קרקר, וופל

ניקח מאכל שעשוי מחיטה ונברך לפני האכילה:
"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא מיני מזונות".

על החיטה:

עם ישראל נמשל לחיטים. כמו שאין אנו יכולים לחיות ללא חיטה, כך העולם לא יכול להתקיים ללא עם ישראל. אכילת מאכלי חיטה בט"ו בשבט, מיוחסת כסגולה לשכל, בינה והצלחה בלימודים.

גאווה ישראלית

במהלך ההיסטוריה השתנתה החיטה. אהרון אהרונסון, מראשי מחתרת ניל"י (שהיה גם אגרונום ומומחה לחיטה), מצא לראשונה את זן החיטה המקורי, גילוי שהשפיע רבות על עולם התזונה- השבחת החיטה והפיכתה לעמידה ומזינה יותר, כדי להמעיט בריסוס ולהעשירה בוויטמינים ומינרלים.

משימה

ערכו סבב לפי אותיות האלף בית וציינו מזונות שמקורן בחיטה. (א - אטריות, ב- בגט וכן הלאה)

שלום לך ארץ נהדרת

מילים: אילן גולדהירש
לחן: מוני סטיבן גודמן

הייתי בפריז וגם ברומא
ראיתי את שבעת פלאי תבל,
בקוטב הצפוני וגם דרומה,
אך אין מקום כמו ארץ ישראל.
וכמו גלויות של עף יפות
תמונות בזכרוני עפות,
כמו בעד עדשה של מצלמה
בתרמילי אותן אשא
בכל מקום, בכל מסע
קטעי פסיפס מתוך תמונה שלמה.

צריחי המגדלים בירושלים
וסמטאות השוק הצבעוני
גגות הרעפים של גבעתיים
הנבטים מבעד חלוני.
את האביב בתל אביב,
את סבתי ואת סבי,
את החלה ואת נרות שבת,
את ים המלח מול אדום
ואשת לוט צופה לסדום
ואת הקיץ בואך אילת.

שלום לך ארץ נהדרת,
עבדך הדל נושא לך שיר מזמור.
גם אם לעיתים נודד אני על דרך,
מה טוב לנדוד אך טוב יותר לחזור.

מימיה הכחולים של הכנרת
והרקיע התואם מעל
והרגשת הבית המוכרת
בתוך עורקי זורמת כמו חשמל.
הרי גליל והשומרון,
הפרדסים שבשרון,
וילדים בגן המושבה
את הכרמל ואת הים
אחד אחד ואת כולם,
תמיד קורצים, אומרים ברוך הבא.

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

שעורה

(בריסי שעורה, עוגיות שעורה, פייסת שעורה, בירה, וויסקי)

ניקח מאכל שעשוי משעורה ונברך לפני האכילה:

"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא מיני מזונות".

(על שתיה יש לברך "שהכל")

על השעורה:

שעורים נחשבים מאכל בהמה ומסמלים את החלק הגופני באדם. יש הסוברים שאדם הרואה שעורים בחלום משול לכך שרואה את עוונותיו יוצאים ממנו.

גאווה ישראלית

בשנת תרצ"ד (1934) הוקמה מבשלת בירה הראשונה בישראל שמותגה העיקרי היה בירה "נשר" המוכרת עד היום.

משימה

השעורה מככבת בסיפורי התנ"ך ובשירה הישראלית.
שתפו מקור שזכור לכם שמופיע בו שעורים או שיבולים.

קום והתהלך בארץ

מילים: יורם טהרלב
לחן: יאיר קליגר

קום והתהלך בארץ
בתרמיל ובמקל.
וודאי תפגוש בדרך
שוב את ארץ ישראל.
יחבקו אותך דרכיה
של הארץ הטובה,
היא תקרא אותך אליה
כמו אל ערש אהבה.

זאת אכן אותה הארץ,
זו אותה האדמה
ואותה פיסת הסלע
הנצרבת בחמה.
ומתחת לאספלט
לבנייני הראווה,
מסתתרת המולדת
ביישנית ועווה.

קום והתהלך בארץ...

וכרמי עצי הדית
ומסתור המעיין
עוד שומרים על חלומה
וחלומנו הישן.
וגגות אודמים על הר
וילדים על השבילים,
במקום שבו הלכנו
עם חגור ותרמילים.

קום והתהלך בארץ...

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

זית

ניקים, שמן ניקי

ניקח את הזית ונברך לפני האכילה:
"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא פרי העץ".
(על שתיה יש לברך "שהכל")

על הזית:

שמן הזית נחשב לאחד השמנים האיכותיים ביותר מבחינת טעמו, ערכיו התזונתיים והשפעתו על הבריאות. גם מבחינה הלכתית הוא נחשב לשמן המהודר ביותר להדלקת נרות שבת או חנוכה. "בניך כשתילי זיתים", "וגם אני כזית רענן". אחת מתכונותיו הייחודיות של עץ הזית היא יכולתו להסתגל וגם להאריך ימים. לרוב, לאחר כמה עשרות שנים עץ מאבד את הפוריות שלו. לעומת זאת, עץ זית תמיד אפשר לחדש אם גוזמים אותו ומטפלים בו באופן הנכון.

גאווה ישראלית

מקורו של עץ הזית הוא במזרח התיכון, בארץ ישראל ובדרום סוריה. בישראל מיוצרים בכל שנה כ18,000 טון שמן מזיתי הארץ. היות העץ עץ סתגלן מאפשרת לו לצמוח במקומות רבים בארץ שלנו ותוכלו למצוא עצים עתיקים אפילו במדבר.

משימה

תחרות קבוצתית למציאת מספר השירים הרב ביותר עם המילה 'זית'.

בארץ אהבתי

מילים: לאה גולדברג
לחן: מונה אמריליו

בארץ אהבתי השקד פורח
בארץ אהבתי מחכים לאורח
שבע עלמות שבע אמהות
שבע כלות בשער.

בארץ אהבתי על הצריח דגל
אל ארץ אהבתי יבוא עולה רגל
בשעה טובה בשעה ברוכה
המשכיחה כל צער.

אך מי עיני נשר לו ויראנו
ומי לב חכם לו ויכירנו
מי לא יטעה מי לא ישגה
מי יפתח לו הדלת?

בארץ אהבתי על הצריח דגל
אל ארץ אהבתי יבוא עולה רגל
בשעה טובה בשעה ברוכה
המשכיחה כל צער.

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

תמר (דבש)

(תמרים טריים או יבשים, מארח תמרים, סילאן)

תמר ברכתו עץ ולכן לא נברך פעם נוספת.

על התמר:

עם ישראל נמשלו לתמר. כמו שכל חלקי התמר- הדקל אין בהם פסולת, כך כל אחד מעם ישראל חשוב. השימוש בעץ הדקל- התמרים למאכל, הכפות לסכך, הלולב לארבעת המינים וגזע הדקל ללבבות דקל.

גאווה ישראלית

ישראל היא היצואנית הגדולה בעולם של תמרי מג'הול, רובם תוצרת בקעת הירדן. אלו תמרים הידועים בעולם באיכותם. מדי שנה מיוצאים מישראל 27,000 טון תמרים. מטע התמרים הגדול בישראל נמצא בעמק בית שאן, בקיבוץ טירת צבי.

משימה

כמו שאנו מייצאים תמרים לכל העולם, חשבו על ערכים ישראלים יהודיים שנוכל לייצא לעולם.

על כל אלה

מילים ולחן: נעמי שמר

על הדבש ועל העוקץ,
על המר והמתוק,
על בתנו התינוקת
שמור אלי הטוב.

שמור אלי על זה הבית,
על הגן, על החומה,
מיגון, מפחד פתע
וממלחמה.

על האש המבוערת,
על המים הזכים,
על האיש השב הביתה
מן המרחקים.

שמור על המעט שיש לי,
על האור ועל הטף
על הפרי שלא הבשיל עוד
ושנאסף.

על כל אלה, על כל אלה,
שמור נא לי אלי הטוב.
על הדבש ועל העוקץ,
על המר והמתוק.
אל נא תעקור נטוע,
אל תשכח את התקווה
השיבני ואשובה
אל הארץ הטובה.

מרשרש אילן ברות,
מרחוק נשר כוכב,
משאלות ליבי בחושך
נרשמות עכשיו.

אנא, שמור לי על כל אלה
ועל אהובי נפשי,
על השקט, על הבכי
ועל זה השיר.

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

גפן

(יין, מיץ ענבים, ענבים, צימוקים)

ניקח משקה שעשוי מענבים ונברך לפני האכילה:
"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא פרי הגפן".
במידה ונילקח מאכל שעשוי מענבים נברך:
"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם בורא פרי העץ".

על הגפן:

מאשכול הענבים לומדים שכמו שיש חרצנים וזגים שאינם ראויים למאכל כשלעצמם, אך מוסיפים לפרי כשהם יחד באשכול, כך גם בעם ישראל- יש חלקים שונים בעם ויחד כל אחד מוסיף לאחר.

גאווה ישראלית

בישראל ישנם למעלה מ-250 יקבים. רבים מהם מובילים בתחרויות יין עולמיות וזכיה בפרסים.

משימה

הגפן והיין הביאו לשפה העברית ביטויים רבים. ערכו סבב, כל משתתף יאמר ביטוי או היגד הקשור לגפן.

ארץ

מילים ולחן: שייקה פייקוב

ארץ, ארץ, ארץ,
ארץ תכול אין עב,
והשמש לה
כדבש וחלב,
ארץ בה עלדע
ארץ בה עחיה
ועשב בה, יהיה
מה שיהיה

ארץ שעאהב
היא לע אם ואב
ארץ של העם
ארץ לעולם
ארץ בה עלדע
ארץ בה עחיה
יהיה מה שיהיה.

ארץ, ארץ, ארץ,
ים אל מול החוף
ופרחים וילדים
בלי סוף.
בצפון כינרת
בדרום חולות
ומזרח למערב
עשק גבולות

ארץ שעאהב...

ארץ, ארץ, ארץ,
ארץ התורה
את מקור האור
ושפת האמונה.
ארץ, ארץ, ארץ,
ארץ יקרה,
הן הבטחת
שאין זו אגדה.

ארץ שעאהב...

ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

תאנה

נקנים טריות או יבשות

תאנה ברכתה עץ ולכן לא נברך פעם נוספת.

על התאנה:

פֵּרוֹת המסמלים על פי הקבלה את עוֹלָם הַבְּרִיאה הנאכלים בשלמותם. פֵּרוֹת אֵלּוּ מְסַמְּלִים עוֹלָם שֶׁאֵינוֹ נִפְסָד, שֶׁאֵין בּוֹ דָּבָר מִתְבַּזְבֵּז. פֵּרוֹת אֵלּוּ נֶאֱכָלִים כְּמוֹת שֶׁהֵם: בִּקְלִפָּתָם וּבְזַרְעָם. אחד מאותן פירות היא התאנה שנמנית גם על הפירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל.
המדרש בילקוט שמעוני עוסק בשאלה מדוע נמשלה התורה לתאנה ועונה: "כל הפירות יש בהם פסולת: תמרים - יש בהם גרעינים, ענבים - יש בהם חרצנים, רמונים - יש בהם קלפין, אבל תאנה - כולה יפה לאכול. כך הם דברי תורה: אין בהם פסולת" (ילקוט שמעוני, יהושע א').

גאווה ישראלית

התאנה גדלה בכל רחבי הארץ, בכל סוגי הקרקעות וצומחת לרוב בקרבה למקורות מים. לתאנה מערכת שורשים אגרסיבית שביכולתם לחדור למערכות ניקוז או להרים משטחי בטון במהלך הזמן. התאנה היא גם הפרי הראשון המוזכר בתורה.

משימה

בהתאם לתאנה הגדלה בסמיכות למים, חשבו על האנשים שהייתם רוצים להיות בסביבתם כיוון שהם מהווים עבורכם מקור "מים".

שירת העשבים

מילים: ר. נחמן מברסלב
לחן: נעמי שמר

דע לך
שכל רועה ורועה
יש לו ניגון מיוחד
משלו
דע לך
שכל עשב ועשב
יש לו שירה מיוחדת
משלו
ומשירת העשבים
נעשה ניגון
של רועה

כמה יפה
כמה יפה ונאה
כששומעים השירה
שלהם
טוב מאוד
להתפלל ביניהם
ובשמחה לעבוד
את השם
ומשירת העשבים
מתמלא הלב
ומשתוקק

וכשהלב
מן השירה מתמלא
ומשתוקק
אל ארץ ישראל
אור גדול
אדי נמשך והולך
מקדושתה של הארץ
עליו
ומשירת העשבים
נעשה ניגון
של הלב.

צהר
ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו

רימון

(גרגירי רימון, מיץ רימונים)

רימון ברכתו עץ ולכן לא נברך פעם נוספת.
במידה ורוצים לשתות מיץ רימונים נברך:
"ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם שהכול נהיה בדברו".

על הרימון:

הרימון מופיע בגמרא כסמל לפרי שאוכלים רק תוכנו וזורקים את קליפתו בהקשר די מפתיע. אלישע בן אבויה, אחד מחכמי ישראל שחי אחרי חורבן בית שני ובשלב מאוחר יותר של חייו הפך לאפיקורס וכפר בתורה כולה, הומשל בידי חכמי ישראל לרימון, אלישע בן אבויה היה רבו של רבי מאיר (המכונה גם רבי מאיר בעל הנס), וכשהגמרא תמהה על הקשר הזה שבין אחד מחכמי ישראל ובין כופר היא אומרת: "רבי מאיר - רימון מצא, תוכו - אכל (את הידע של רבו בתורה הוא לקח), וקליפתו (את הכפירה שלו) - זרק".

גאווה ישראלית

בישראל מדי שנה גדלים עשרות טון של רימונים. רוב הרימונים מיוצאים לייבוא ברחבי העולם וכרבע מתוכם משמשים כאן בארץ.

משימה

נסו לחשוב מה יש ברימון שהביא את חז"ל להמשיל בו את עם ישראל? נסו לחשוב על צורתו ומבנהו של הרימון המאגד בתוכו גרגירים רבים.

עץ הרימון

מילים: יעקב אורלנד
לחן: ידידיה אדמון

עץ הרימון נתן ריחו
בין ים המלח ליריחו,
שב, חומתי, גדודך מעדוד,
שב, תמתי, דודך מדוד.

אוצרות אופיר וצרי גלעד,
רכב מצריים שללתי לך,
בת,
אלף הזמר אתלה לך מגן
מן היאור עד הירדן.

את כלולה מכל כלות,
את דגולה כנדגלות.
שתיים עייניך כשתיים יונים
וקול קולך פעמונים.

לך התרועות, לך הזרים,
לך כל שלטי הגיבורים,
מה לי חיל אלף ומה רבבה?
לבבי מת מאהבה.

שב אל הקשת, שב החץ,
שב הרימון אל ראש העץ,
לך ואלייך החיל יוחל,
בואי כלה, כי רד הליל

צהר
ארגון רבני צהר
היהדות של כולנו
חפשו אותנו ב: